

Mérési útmutató a
Beágyazott és ambiens rendszerek laboratórium (vimia350)

Elosztott rendszerek és szenzorhálózatok 2.

című méréséhez

Készítette:
Orosz György, Dr. Sujbert László
BME-MIT

2008. március

10. mérés

Elosztott rendszerek és szenzorhálózatok 2.

1. A mérés célja

A mérés során egy olyan alkalmazást ismerhetünk meg, melyben vezeték nélküli szenzorhálózat segítségével történik a működéshez szükséges jelek gyűjtése. Ez az alkalmazás egy akusztikus lokalizációs rendszer, melyben a szenzorok mérési eredményei alapján egy akusztikus forrás pozíciójának meghatározását végezzük el. Ilyen problémával találkozhatunk például olyan katonai alkalmazásokban, ahol egy lövés által keltett hanghullámok alapján több szenzor által érzékelt akusztikus jel felhasználásával próbálják meghatározni a lövést leadó személy pozícióját:

<http://www.isis.vanderbilt.edu/projects/nest/applications.html>. Az alkalmazás másrésről sok hasonlóságot mutat a célkitűzés (helymeghatározás) és a felhasznált eljárások tekintetében a radarrendszerekkel is.

A feladatok megoldása során a hallgatók tapasztalatot szerezhhetnek különféle alapvető jelfeldolgozási technikák használatában úgy, mint korrelációs számítás, interpoláció, valamint a szinkronizáció gyakorlati jelentőségét is megismerhetik.

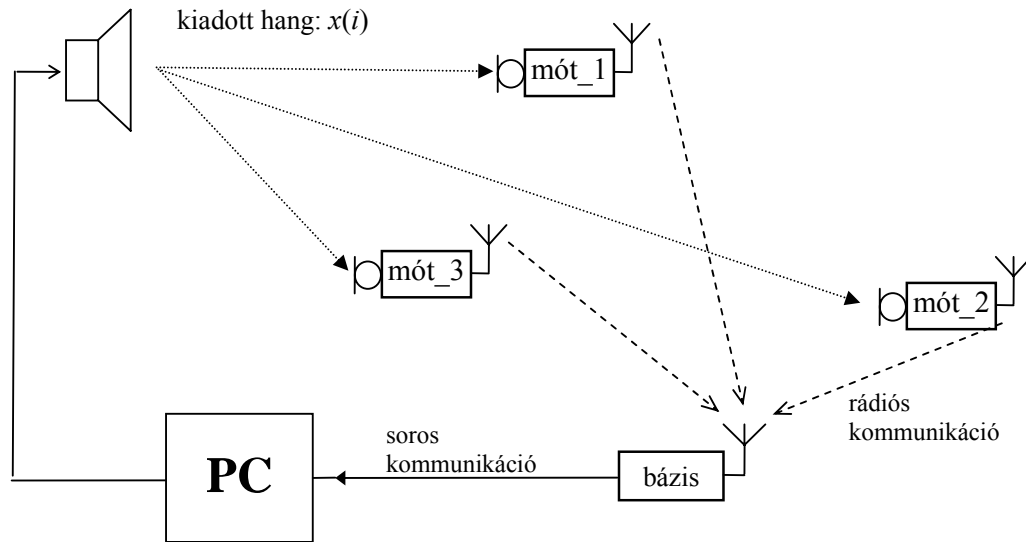
2. Akusztikus lokalizáció

2.1. A mérőrendszer felépítése

Az adott méréshez tartozó elrendezés az 1. ábrán látható. A mérés során egy hangszórón keresztül a PC hangkártyáját felhasználva egy hangmintát adunk ki. A hangmintát MATLAB segítségével állítjuk elő. A mótók a szenzorkártyájukon található mikrofon segítségével érzékelik a kibocsátott hangot, és a mótokon található mikrokontroller AD-átalakítóját használva 1800 Hz-es frekvenciával mintavételezik. A mintákat rádióon keresztül folyamatosan továbbítják egy bázisállomás felé. Az adattovábbítás időosztásos (TDM) rendszerben működik: a mótók adott sorrendben egymás után továbbítják az adatokat.

A lokalizációs mérésben három mótót használunk. A rádióon érkező adatokat egy bázisállomásként használt mót gyűjti össze, és soros porton továbbítja az adatot a PC felé, ahol a jelfeldolgozás történik. A PC-n egy adatgyűjtő program segítségével a bázisállomás által továbbított adatokat egy file-ba mentjük, és az itt található adatokat MATLAB segítségével dolgozzuk fel.

Mivel a mérésben az egyszerűség kedvéért csupán síkbeli lokalizációval foglalkozunk—tehát feltételezzük, hogy a hangforrás a mótók által meghatározott síkban található—így elegendő három darab szenzor használata. Térbeli lokalizációhoz ennél nagyobb számú szenzor szükséges.

1. ábra. A mérőrendszer felépítése

A lokalizáció alapgondolata az, hogy egy közös forrásból érkező hang különböző hosszúságú úton jut el az egyes szenzorokhoz. Amennyiben tudjuk mérni azt, hogy az egyes mótók mikor érzékelik a jelet, akkor meghatározható, hogy milyen időkülönbséggel érkezik meg a jel az egyes mótókhoz. Az érzézési idő különbségei (TDOA: Time Difference of Arrival) alapján megfelelő számú szenzor esetén meghatározható, hogy honnan jött az érzékelt jel, hiszen a hang terjedési sebességének ismeretében az időkülönbségekből a hangforráshoz viszonyított távolságkülönbség számítható. Az érzézési időpont önmagában azért nem jelent általában semmilyen információt, mert sokszor nem ismert a hang keletkezésének időpontja, tehát nincs mihez viszonyítani az időt.

Látható, hogy a rendszer működése szempontjából alapvető fontosságú a megfelelő időreferencia, hiszen az időkülönbségek (TDOA) mérésekor elengedhetetlen, hogy a szenzorok ugyanazon időponthoz tartozó mért adatokat továbbítsanak. Ha az egyes mintavételi időpontok között a különböző szenzorokon ΔT_d bizonytalanság van, akkor az időbeli adatok értelmezése is ilyen bizonytalansággal lehetséges. Ha a hang sebességét 340 m/s-nak tekintjük, akkor kiszámítható, hogy például 500 μs -os bizonytalanság a mintavételi időpontok között 17 cm-es hibát okozhat. Ennek kiküszöbölésére egy szinkronizációs algoritmus fut a mótókön. A mérés során a szinkronizációs algoritmus mélyebb ismerete nem szükséges, azzal a vezeték nélküli szenzorhálózatokhoz kapcsolódó másik mérésben ismerkedhetünk meg. A rendszer jobb áttekintése érdekében érdemes a 9. méréshez tartozó leírást is tanulmányozni.

A továbbiakban a lokalizáció két alapkérdésével foglalkozunk: hogyan határozható meg geometriailag egy hangforrás pozíciója a TDOA adatok alapján, és hogyan detektálható egy szenzoron egy adott akusztikus jel érzézési ideje.

2.2. A lokalizáció geometriai feladatai

Ebben az alfejezetben egy egyszerű lokalizációs feladat megoldásával ismerkedünk meg, és a megoldás alapján megfogalmazzuk a szenzorhálózat által teljesítendő követelményeket, illetve meghatározzuk a lokalizációhoz szükséges paramétereket, melyek mérését el kell végezni a szenzorhálózat és megfelelő jelfeldolgozási eszközök segítségével.

Tekintsük a 2. ábrát, melyen egy egyszerű lokalizációs feladat látható. A kör a hangforrást, a négyzetek a szenzorokat jelölik. Két szenzor esetében a hangforrás konkrét pozíciója nem határozható meg, a forrás iránya azonban igen. Az irányt az α -val jelölt beesési szög határozza meg. Az ábrán d_1 és d_2 az első és a második szenzormót hangforrástól mért távolságát jelöli. Tételezzük fel, hogy valamilyen módszerrel meghatároztuk, hogy egy adott hang milyen dt_{ij} időkülönbséggel érkezik meg az egyes szenzorokhoz. Mivel a hang sebessége ismert, ezért ez alapján meg lehet határozni az i -edik és a j -edik mót hangforrástól mért távolságának különbségét, melyet jelöljünk Δd_{ij} -vel:

$$\Delta d_{ij} = d_i - d_j = c \cdot dt_{ij}, \quad (1)$$

ahol c a hangsebességet jelöli. Szobahőmérsékleten számolhatunk $c = 340$ m/s-os sebességgel. d_i és d_j az i -edik és a j -edik mót hangforrástól mért távolságát jelöli.

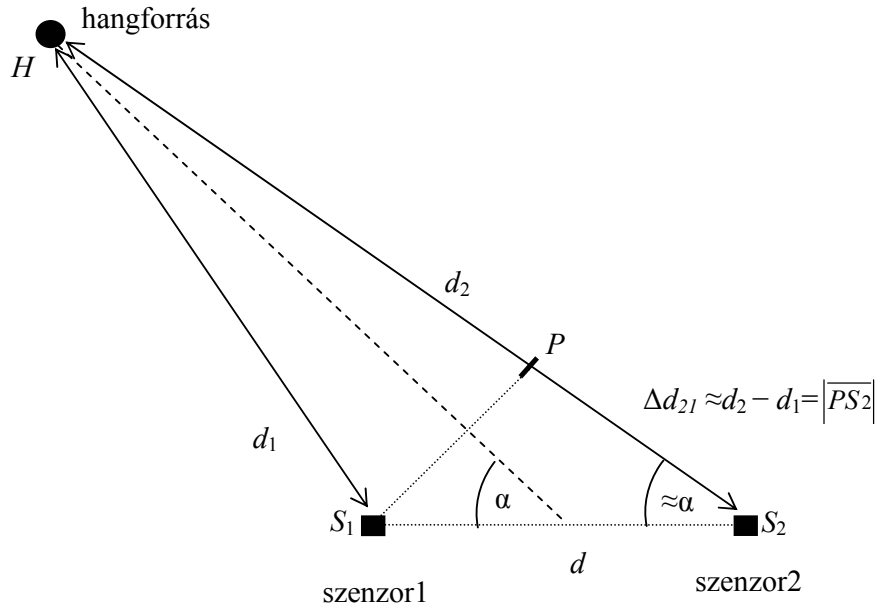
Az α beesési szög számításához azt a feltételezést használjuk, hogy a hangforrás elég messze van a szenzoroktól, így a forrást és a szenzorokat összekötő egyenesek egymással párhuzamosnak tekinthetők, tehát az ábrán S_2 -vel jelölt csúcsnál található szög körülbelül megegyezik α -val. Ebből következik, hogy a P pontnál található szög körülbelül derékszög. Ezek után egyszerű trigonometriai összefüggést felhasználva számítható az α szög:

$$\cos(\alpha) = \frac{\Delta d_{ij}}{d}, \quad (2)$$

$$\alpha = \arccos\left(\frac{\Delta d_{ij}}{d}\right). \quad (3)$$

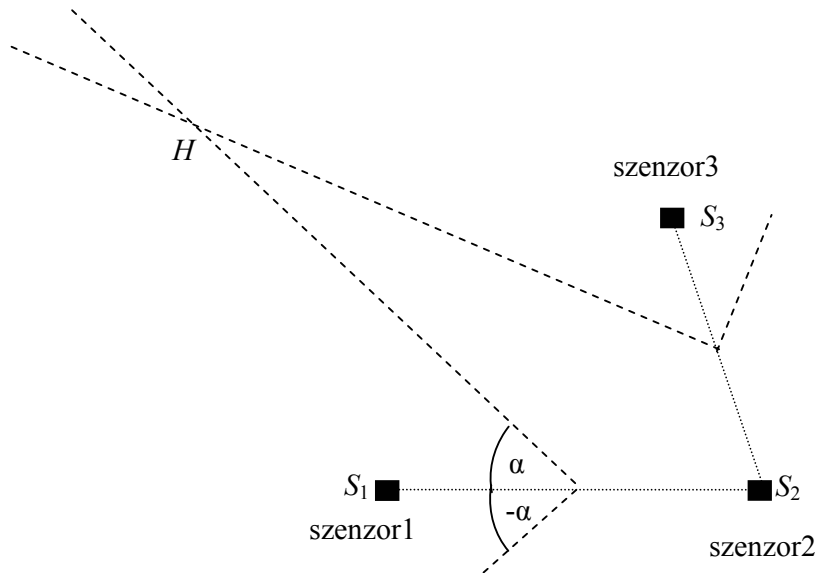
ahol d a szenzorok közötti távolságot jelöli; ezt előzetesen kell meghatározni. Ezzel tehát meghatároztuk a hangforrás irányát azzal a bizonytalansággal, hogy nem tudjuk, hogy az S_1S_2 egyenes bal vagy jobb oldalán van, hiszen ha tükrözzük a H pontot az S_1S_2 egyenesre, akkor is ugyanolyan Δd_{ij} mérhető. Matematikailag ez abból adódik, hogy a \cos függvény páros, tehát $\cos(\alpha) = \cos(-\alpha)$, így a (3) egyenletnek két megoldása van: $\pm \alpha$.

A mérés hibaanalízisét elvégezve kiderül, hogy a mérés bizonytalansága annál nagyobb, minél kisebb az α szög, tehát amikor a hangforrás a szenzorok által meghatározott egyeneshez közel helyezkedik el.

2. ábra. Beesési szög meghatározása

A hangforrás pozíciójának meghatározásához felhasználhatunk több szenzor által becsült irányt a 3. ábrán látható módszerrel: páronként meghatározzuk a szenzorokra a hangforrás lehetséges irányát, és az így kapott félegyenesek metszete adja a becslést a forrás pozíciójára.

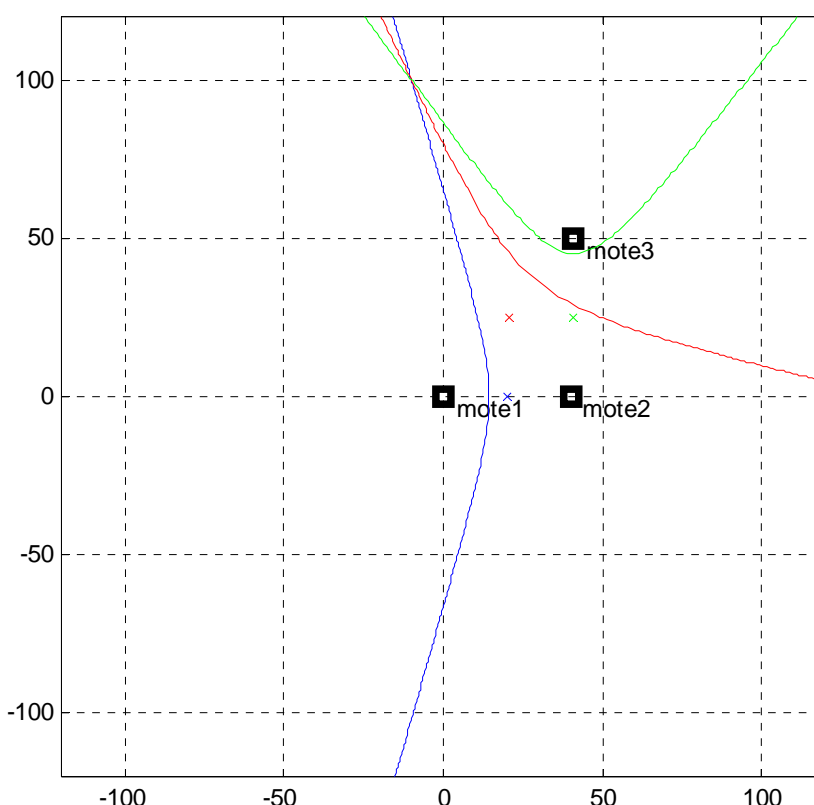

3. ábra. Pozícióbecslés iránymérés segítségével

Meg kell jegyeznünk, hogy a hangszóró lehetséges pozícióit valójában nem az ábrán szaggatott vonallal jelölt félegyenesek adják, hanem hiperbolák. Ez definícióból következik, hiszen a hiperbola azon síkbeli pontok halmaza, melyek két adott ponttól mért távolságának különbsége állandó. Esetünkben ez a két pont S_1 és S_2 , a távolságkülönbség pedig Δd_{21} . A

félegyenésekkel való közelítés a forrás és a szenzorok megfelelő távolsága esetén használható.

A mérés során rendelkezésre áll két MATLAB függvény, melyek segítségével a mért távolságkülönbségek, illetve a mótok pozíciójának felhasználásával megjeleníthetjük a hangforrás lehetséges pozícióit. Ez mind a beesési szög módszerével, mind a bonyolultabb esetet tekintve lehetséges. A két függvény neve: `displacements` és `displacementsHiperb`. A függvényeknek paraméterként át kell adni a mótok pozícióját illetve a mért Δd_{ij} érkezési idő különbséget minden mótpárra. Az alábbi ábra a hiperbolákkal történő pozícióbecslést szemlélteti. Az egyes hiperbolák a hangforrás lehetséges pozícióját mutatják egy-egy mótpár esetén. A zöld görbe például a 2-es és a 3-as mót mérési eredménye alapján lehetséges pozíciókat szemlélteti. A görbék metszéspontja adja a forrás feltételezett pozícióját. A gyakorlatban az ábra vizuális kiértékelésével becsüljük a metszéspontot, de valós körülmények között a három görbe metszéspontja nem esik egybe a mérési hibák miatt, ekkor számíthatunk például a metszéspontok középpontjával, súlyozott átlagával.

4. ábra. Pozícióbecslés hiperbolákkal

Láthatjuk tehát, hogy a lokalizációt visszavezethetjük (3) és (1) felhasználásával időkülönbség mérésére: egy adott hangot (jelsorozatot) milyen időkülönbséggel érzékel két szenzor. Ezen probléma megoldására található válasz a következő részben.

2.3. Az érkezési idő detektálása

Az érkezési idő meghatározáskor abból indulunk ki, hogy a mérés során egy ismert $x(i)$ időfüggvényű hangot adunk ki hangszóró segítségével, majd a szenzorok által mért jelben szeretnénk megállapítani, hogy hol található a kiadott hangminta, vagy legalábbis a rá legjobban hasonlító rész. A feladat tehát egy ismert minta keresése egy adatfolyamban. Ebben az esetben abból a feltételezésből indulunk ki, hogy a mért $y(i)$ jel felbontható egy a kiadott $x(i)$ jelre hasonlító, és egy tőle teljesen függetlennek tekinthető $z(i)$ jelre, mellyel a mérési zajt, illetve egyéb, a környezetből származó akusztikus jelet veszünk figyelembe:

$$y(i) = x(i - T_d) + z(i). \quad (4)$$

T_d azt fejezi ki, hogy a keresett $x(i)$ jel nem a mérési regisztrátum elején kezdődik, hanem ahhoz képest valamilyen T_d idővel eltolva. A mérés célja ezen T_d meghatározása. A probléma megoldásához ismerkedjünk meg az úgynevezett keresztkorrelációs függvénnyel, melyet a következő képlet definiál mintavételezett jelekre:

$$R_{xy}(n) = \sum_{i=-\infty}^{\infty} x(i)y(i+n) \quad (5)$$

$R_{xy}(n)$ az x és y jel közötti keresztkorrelációs függvény értékét jelöli az n időpontban. A korreláció megértéséhez nézzük, hogyan is történik a kiszámítása, mit jelent az (5) képlet. Láthatjuk, a keresztkorreláció n -edik értékének kiszámításához az x jelet n mintával eltoljuk, és vesszük az y jellel vett szorzat összegét minden i időpontban a $(-\infty, \infty)$ intervallumban. Amennyiben az x és y jel nem hasonlít egymásra, úgy feltételezhető, hogy a szorzatuk körülbelül egyenlő valószínűséggel lesz pozitív vagy negatív, tehát ezen értékek összege várhatóan alacsony lesz. Amennyiben viszont a két jel hasonlít egymásra, és mindig egyszerre mozognak, akkor előjelük mindig megegyezik (tehát szorzatuk pozitív), így a szumma értéke a sok pozitív szám összege miatt nagy lesz. Mivel ezt az összegzést minden n mintával való eltolásra elvégezzük, így a korreláció egy olyan időfüggvény, mely megmondja, hogy két jelet egymáshoz képest fokozatosan eltologatva mennyire hasonlítanak egymásra. Egy jel korrelációját önmagával is kiszámíthatjuk, ezt autokorrelációs függvénynek nevezzük:

$$R_{xx}(n) = \sum_{i=-\infty}^{\infty} x(i)x(i+n) \quad (6)$$

Ez tranziens jelek esetében általában egy olyan $R_{xx}(n)$ függvény, melynek $n = 0$ -ban van a maximuma, hiszen általában egy jel önmagára, és nem bármilyen eltoltjára hasonlít legjobban.

Lássuk, hogy az eddigieket hogyan használhatjuk fel a konkrét lokalizációs rendszerben, ahol egy ismert jelsorozatot kell keresni. Számítsuk ki a (4)-ben megadott $y(i)$ mért jel keresztkorrelációját a kiadott $x(i)$ jellel (5) alapján, és helyettesítsük be $y(i)$ értékét:

$$R_{xy}(n) = \sum_{i=-\infty}^{\infty} x(i)[x(i - T_d + n) + z(i + n)] \quad (7)$$

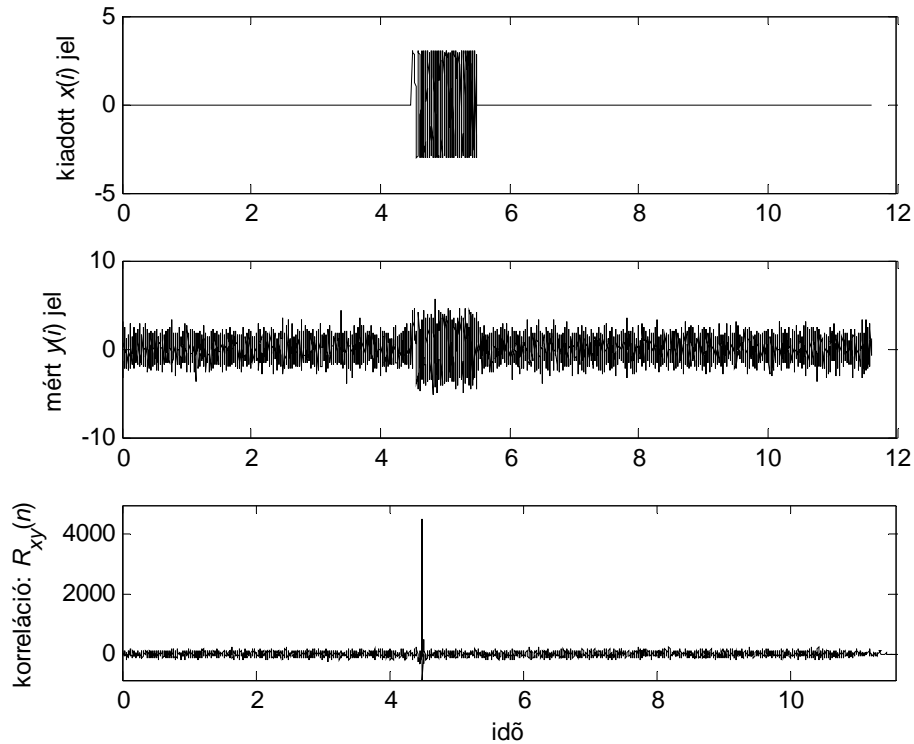
Felbontva a szummában található zárójelet, a következőt kapjuk:

$$R_{xy}(n) = \sum_{i=-\infty}^{\infty} x(i)x[i + (n - T_d)] + \sum_{i=-\infty}^{\infty} x(i)z(i + n) \quad (8.a)$$

$$R_{xy}(n) = \sum_{i=-\infty}^{\infty} x(i)x[i + (n - T_d)] = R_{xx}(n - T_d) \quad (8.b)$$

Az átalakítás során kihasználtuk azt a feltételezést, hogy $z(i)$ nem függ $x(i)$ -től, tehát keresztkorrelációjuk elhanyagolható. Láthatjuk, hogy ha a mért jel és a kiadott jel korrelációs függvényét kiszámítjuk, akkor a kiadott jel autokorrelációs függvényét kapjuk T_d -vel eltolva. Mivel az autokorrelációs függvénynek általában nullában van a maximuma, így T_d -vel eltolva T_d -be kerül a maximuma. A maximumhely megkeresésével tehát meghatározható T_d .

Az elmondottak szemléltetésére az 5. ábrán egy szimuláció eredménye látható. A felső ábra a kiadott $x(i - T_d)$ jel időfüggvényét mutatja. A jel 4.5 sec-ban kezdődik, tehát $T_d = 4.5$, a jel hossza pedig 1 sec. A középső ábrán a mért jel időfüggvénye található. A mért jelet zaj terheli. Látható, hogy habár valamelyest detektálható az időfüggvényben a jel kezdete, éles átmenet nem tapasztalható, a jel-zaj viszony igen rossz.

5. ábra. Korrelációs függvény demonstrációja

Az 5. ábra harmadik időfüggvényén az (5) egyenlet alapján számított korrelációs függvény látható. A korrelációs függvényben található csúcs az $x(i)$ mintasorozat helyét jelöli a mért $y(i)$ jelben. Mivel ez a csúcs igen domináns, így a detektálása is egyszerű. A csúcstól távolabbi részekben a korrelációs függvény értéke igen kicsi, hiszen a mérési zaj jó közelítéssel függetlennek tekinthető a kiadott $x(i)$ jeltől.

A csúcs detektálásának pontosságát ideális esetben is korlátozza a mintavételi frekvencia. Jelölje a mintavételi frekvenciát f_s , így a mintavételi időköz: $T_s = 1/f_s$. Mivel a korreláció számításakor egész számú mintavételekkel toljuk el és hasonlítjuk össze a jeleket, így a hasonlóság detektálása is ilyen felbontással lehetséges. A mintavételi frekvencia tehát a következőképpen korlátozza a detektálás pontosságát:

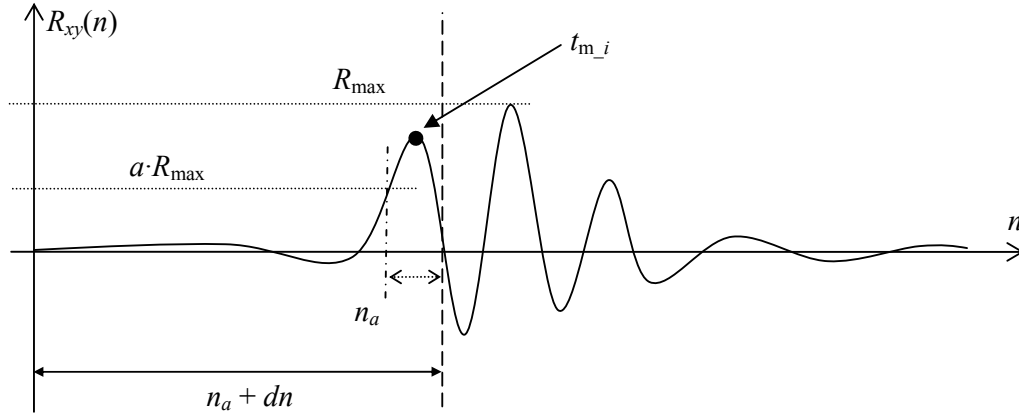
$$h_T = T_s = \frac{1}{f_s}, \quad (9)$$

ahol h_T a mérés abszolút hibája. A pontosság javításához ezért minél nagyobb mintavételi frekvencia szükséges. Előfordulhat azonban, hogy nem használható tetszőlegesen nagy mintavételi frekvencia. Például a jelenlegi rendszerben az adatátvitelre használt rádiós csatorna sávszélessége korlátozza a mintavételi frekvenciát, hiszen a mintavételezett jeleket valós időben mindhárom szenzor felől, folyamatosan továbbítani kell a bázisállomás felé. Erre a problémára jelentenek megoldást különféle interpolációs módszerek, melyek segítségével a mintavételezett jel függvénye előállítható a mintavételi pontok között is, tehát javul az időbeni felbontás. Az interpoláció egy elterjedt módszere a mérési útmutató függelékében található interpolációs algoritmus, mely segítségével a mintavételi frekvencia tetszőleges egész-számszorosára növelhető. A mérés során ezt az algoritmust alkalmazzuk, ezért szükséges az algoritmus ismerete. A mérés során nem kell az interpolációs módszert implementálni, ahhoz kész függvény áll rendelkezésre, melynek leírása szintén a mérési utasítás függelékében található. A továbbiakban feltételezzük, hogy a mintavételi frekvencia megfelelő mérési pontosságot tesz lehetővé.

Láthattuk, hogy ideális esetben a jel érkezési idejének meghatározásához elegendő a korrelációs függvényben látható csúcs pozíciójának meghatározása, mely sok esetben egy egyszerű maximumkereséssel elvégezhető. A valóságban azonban problémát okoz, hogy a hangszórón kiadott jel nem csak egyenes vonalú terjedéssel jut el a mikrofonokig, hanem többutas terjedés révén egyazon jelsorozat többször is, visszhangszerűen megjelenik a mért jelben. További probléma, hogy a kiadott hang a PC hangkártyájától egészen a mótokon végzett mintavételezésig több lineáris és nemlineáris torzítást is szenvedhet. Mindezen jelenségek a korrelációs függvényben további csúcsok megjelenését okozzák. A lokalizáció szempontjából csupán az első csúcs hasznos, ugyanis az jelenik meg az egyenesvonalú terjedés hatására, mely a hangszórótól mért távolságról hordoz információt. Sok esetben ez az első csúcs a legnagyobb, így egyszerű maximumkereséssel meghatározható az érkezési időpont. Előfordulhat olyan eset is, amikor egy következő lokális maximumhely magasabb, mint az első maximum. Ezt az esetet mutatja be a 6. ábra, amelyen a korrelációs függvénynek a függvény maximuma körüli kinagyított képe látható. Megállapíthatjuk, hogy a példában a második csúcs magasabb, mint az első csúcs, így egyszerű maximumkeresés nem alkalmazható az érkezési idő detektálására. Erre az esetre egy igen egyszerű algoritmus a következő:

- Határozzuk meg a korrelációs függvény maximumát. A maximum értéke R_{\max} .
- Keressük meg azt a helyet, ahol a korrelációs függvény először túllépi az R_{\max} érték a -szorosát. Legyen ezen pont pozíciója n_a . a megválasztása tapasztalati úton történhet, laboratóriumi körülmények között körülbelül 0.5-0.6 körüli érték lehet kiindulási alap.
- A következő lépésben a maximumot már csak a $[0 \dots n_a + dn]$ intervallumban keressük. Az így megtalált csúcs tekinthető az egyenes vonalú terjedés hatására kialakult csúcsnak. dn megválasztása a kiadott jeltől függő paraméter, néhány tipikus mérési eredmény megtekintése után tapasztalati úton is meghatározható, de a későbbi részekben megadunk egy eljárást a becslésére. Fontos, hogy ne legyen nagyobb, mint az $x(i)$ jel autokorrelációs függvény főhullámának szélessége.

Ha ez az algoritmus sem eredményes, szemrevételezéssel kell megoldani az első maximum megkeresését.

6. ábra. Érkezési idő detektálása

A lokalizációs feladat első lépéseként tehát az eddigiekben leírt módszer segítségével minden egyes mót által mért jelre el kell végezni a korrelációs számítást az (5) képlet segítségével, ahogyan az az 5. ábrán is látható. Korrelációs számításra MATLAB-ban az `xcorr` függvény használható. A korrelációt a mótok által mért regisztrátumok között, illetve a MATLAB-ban generált gerjesztőjel sorozattal kell elvégezni, amelyet aztán a hangszóróra kiadunk.

Legyen például a MATLAB-ban generált és a hangszóróra kiadott mintasorozat (vektor) az `xg` változóban, a mótok által érzékelt, és a megfelelő mintavételi frekvenciára felinterpolált adatsorozat pedig egy három sorból és K darab oszlopból álló `moteDat` nevű mátrixban elhelyezve. A `moteDat` mátrix i -edik sorában tároljuk a i -edik mót által érzékelt jeleket, minden móthoz K darab érték tartozik. Ebben az esetben az i -edik mót, és a kiadott jel közötti korrelációja az `xg` vektor és a `moteDat` mátrix i -edik sorának korrelációjaként számítható, mely MATLAB-ban a következő művelettel végezhető el:

```
koor=xcorr(moteDat(i,:),xg);
```

A korrelációs függvényben található első jelentős lokális maximum (első csúcs) helye megadja az i -edik móton a várt hangminta érkezési idejét, mely időt jelöljön t_{m_i} , ahol i az i -edik mótot jelöli. A mérés során nem közvetlenül használjuk fel ezt az eredményt, hiszen t_{m_i} az érkezési időnek csak az adott regisztrátumon belüli pozícióját adja meg, a mérés kezdete viszont bizonytalan lehet. Emiatt a dt_{ij} -vel jelölt érkezési időkülönbségeket határozzuk meg minden i - j mótpárra:

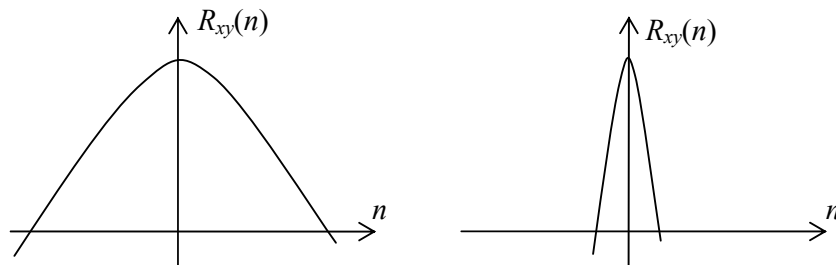
$$dt_{ij} = t_{m_i} - t_{m_j}. \quad (10)$$

Ez az eredmény már értelmezhető, hiszen az biztosítható, hogy a mótokon egyszerre kezdődjön a mérés, tehát ugyanahhoz a ponthoz viszonyítva mérjük t_{m_i} -t. Persze ehhez is szükséges a megfelelő szinkronizáció biztosítása. Az előző alfejezetben tárgyalt eljárásokban ezen dt_{ij} érték már közvetlenül felhasználható: (1) és (3).

Mivel a mérés során végrehajtott keresztkorreláció számításában alapvetően a kiadott gerjesztőjel autokorrelációs függvénye jelenik meg, ezért áttekintjük a gerjesztőjel választásának különböző vonatkozásait.

2.4. Gerjesztőjel megválasztása

Az előző alfejezetben megismert módszer azon alapszik, hogy korrelációs technikával megkeresünk egy $y(i)$ mért jelsorozatotban egy ismert $x(i)$ mintát. Ahol a minta található a jelsorozatban, ott a keresztkorrelációs függvénynek maximuma van, és (8.b) alapján beláttuk, hogy itt az autokorrelációs függvény jelenik meg ideális esetben. A pontos méréshez az szükséges, hogy ez a maximum minél keskenyebb legyen, hiszen ekkor a mérési zaj kevésbé befolyásolja a maximum pozícióját. Ezt szemlélteti a 7. ábra, ahol két korrelációs függvény főhullámát ábrázoltuk. Látható, hogy a jobb oldali, csúcsosabb korrelációs függvényen a maximum egyértelműbben detektálható, és kisebb a valószínűsége, hogy a mérési zaj miatt a korrelációs függvényben megjelenő ingadozások nem változtatják meg a maximum pozícióját.

7. ábra. Különböző autokorrelációs függvények

A minél pontosabb maximumhely-detektáláshoz tehát az szükséges, hogy a kiadott $x(i)$ jel autokorrelációs függvénye minél csúcsosabb, más szóval minél keskenyebb legyen. A korrelációs függvény szélességének meghatározásához vizsgáljuk meg újra az autokorreláció (6)-tal megadott definícióját. (6) alapján megállapítható, hogy a korreláció számítása gyakorlatilag az $x(i)$ és $x(-i)$ jel konvolúciójaként áll elő. $x(-i)$ az $x(i)$ időfüggvény tükörképe. Mivel az időtartománybeli konvolúció frekvenciatartományban szorzásnak felel meg, ez azt jelenti, hogy a korrelációs függvény Fourier-transzformáltjának számításához elegendő az $x(i)$ jel Fourier-transzformáltjának abszolút négyzetét venni:

$$\mathcal{F}\{R_{xx}(n)\} = \mathcal{F}\{x(i)\}\mathcal{F}\{x(-i)\} = |X(f)|^2, \quad (11)$$

ahol \mathcal{F} a Fourier-transzformációt jelöli, $X(f)$ az az $x(i)$ jel Fourier-transzformáltja. (11) alapján megállapítható, hogy az autokorrelációs függvény Fourier-transzformáltja a jel teljesítménysűrűség-spektrumát adja, hiszen ha vesszük egy adott frekvencián a jel amplitúdójának négyzetét, az a teljesítményt adja meg az adott frekvencián. Mindez azért érdekes, mert tudjuk, hogy minél szélesebb egy jel frekvenciatartományban, annál keskenyebb időtartományban. Ahhoz tehát, hogy az autokorrelációs függvény minél keskenyebb legyen, szélessávú gerjesztőjelet kell alkalmaznunk. Erre a kritériumra természetesen többféle jel is megfelelő. A mérések során az úgynevezett chirp jelet használjuk gerjesztőjeként. Ennek időfüggvényét a következő egyenlet adja meg:

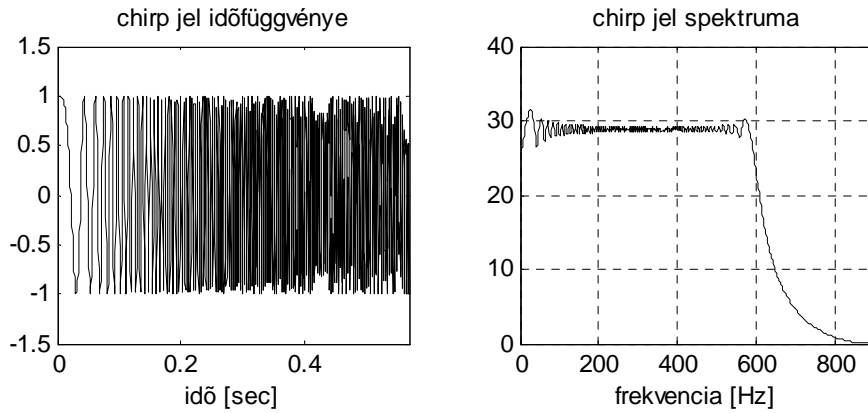
$$x(t) = A \sin\left[2\pi\left(f_0 + \frac{\Delta f}{2T}t\right)t + \varphi\right]; \quad t = [0 \dots T] \quad (12)$$

A chirp jel tehát egy T hosszúságú, lineárisan növekvő frekvenciájú szinuszjel. A szinusz argumentumát idő szerint deriválva megkapjuk, hogy a jel frekvenciájának időfüggvénye:

$f(t) = f_0 + \frac{\Delta f}{T}t$, tehát a $t=[0 \dots T]$ értelmezési tartományában f_0 -tól $(f_0 + \Delta f)$ -ig folytonosan változik a frekvenciája. Egy viszonylag jó közelítést jelent a chirp jel BW_{ch} sávszélességére, ha a jel $t = T$ -ben felvett végső frekvenciáját vesszük:

$$BW_{ch} \approx f_0 + \Delta f \quad (13)$$

Egy $T = 0.6$ sec hosszúságú $f_0 = 0$ Hz és $(f_0 + \Delta f) = 600$ Hz paraméterekkel rendelkező chirp jel időfüggvényét és spektrumát ábrázolja a 8.a. és 8.b. ábra. Látható, hogy a jel spektruma viszonylag egyenletes a $[0 \dots BW_{ch}]$ intervallumban, bár látszik, hogy a sávszélességre adott BW_{ch} közelítés nem teljesen pontos.

8.a. ábra.

8.b. ábra

8. ábra. Chirp jel időfüggvénye és spektruma. a: időfüggvény; b: spektrum

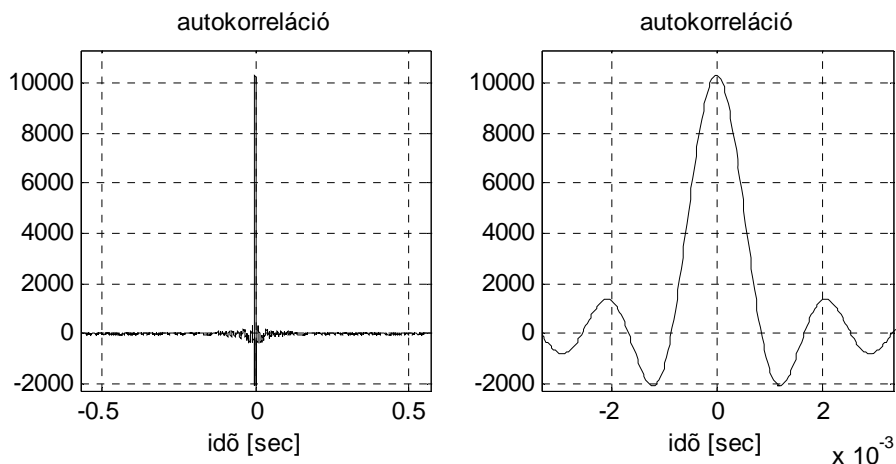
A 9. ábrán a chirp jel autokorrelációs függvénye látható (teljes és a főhullámra közelítve). A főhullám szélességére szintén adható egy nagyságrendileg megfelelő közelítés, ha a chirp jel teljesítménysűrűség-spektrumát egyenletesnek vesszük a $[-BW_{ch} \dots BW_{ch}]$ tartományban. (ne feledjük el, hogy a spektrum szimmetrikus 0-ra, ezért kell a negatív BW_{ch} -t is figyelembe venni). Ekkor a spektrum közelíthető egy négyszögablakkal, melynek szélessége $2BW_{ch}$. Mivel a négyszögjel inverz Fourier-transzformáltja sinc függvény, így az autokorrelációs függvény a következő módon közelíthető:

$$R_{xx}(t) \approx 2A \cdot \frac{\sin(2\pi \cdot BW_{ch}t)}{2\pi \cdot BW_{ch}t} = 2A \cdot BW_{ch} \text{sinc}(2\pi \cdot BW_{ch}t) \quad (14)$$

Az autokorrelációs függvény főhullámának $2\Delta T$ szélessége meghatározható az $R_{xx}(\Delta T) = 0$ feltételből adódóan:

$$\Delta T = \frac{1}{2BW_{ch}} \quad (15)$$

Ezzel választ kaptunk a 6. ábrán használt dn meghatározására, hiszen azt a főhullám szélességének megfelelően kell megválasztani.

9.a. ábra.

9.b. ábra

9. ábra. Chirp jel autokorrelációs függvénye

A chirp jel megfelelően nagy és jól kézben tartható sávzélessége miatt alkalmas keskeny autokorrelációs függvénnyel rendelkező jelek megvalósítására, mely az érkezési idő detektálása miatt fontos. Emiatt a mérések alkalmával is ezzel a jellel végzünk kísérleteket.

A gerjesztőjel előállításához kapcsolódó gyakorlati tudnivaló, hogy MATLAB-ban a chirp jel generálására a `chirp` nevű függvény használható. A MATLAB `help chirp` parancsával részletes leírást kaphatunk a használatáról. A jel paramétereit úgy érdemes megválasztani, hogy a feldolgozáskor ne keletkezzen túl sok minta. Ez néhány tized másodpercnyi, illetve egy másodperc nagyságrendnyi hosszúságot jelent. A chirp jel maximális frekvenciáját úgy kell megválasztani, hogy teljesítse a mótok mintavételi frekvenciája mellett a mintavételi tételt, tehát az 1800 Hz-es mintavételi frekvencia miatt ne legyen nagyobb 900 Hz-nél, viszont azért, hogy megfelelően keskeny legyen az autokorrelációs függvény, minél nagyobb sávzélességet kell beállítani.

A chirp függvénnyel generált jel a PC hangkártyája segítségével adható ki a hangszóróra. Ehhez a MATLAB `sound` illetve `soundsc` függvényei használhatóak. A függvénynek meg kell adni a kiadandó jelet illetve a hozzátartozó mintavételi frekvenciát. Vigyázat! A `sound` függvény esetén lejátszott jel amplitúdója $[-1 \dots +1]$ intervallumban kell, hogy tartózkodjon, ezen tartományon kívül „levágja” a jelet. A `soundsc` függvény automatikusan skálázza a jelet. Részletes információért olvassuk el a MATLAB `help sound` parancsa által megjelenített információkat.

3. A lokalizációhoz felhasznált eszközök

A mérés során a mitmótokat használjuk az akusztikus jel érzékelésére. Mind a szenzor, mind a bázisállomás programja be van töltve a mótók programmemóriájába, a mérés során a mótókat nem kell átprogramozni, a különféle funkciók között a mótókon található gombok (SW) és kapcsolók (K) segítségével lehet választani. Kissé félrevezető lehet, de a mót I/O paneljén a gombok SW-vel vannak jelölve, így a félreértések elkerülése végett itt is ezt a jelölést alkalmazzuk. A megvalósított funkciók a következők:

Szenzorok:

K1:

ON állásban be van kapcsolva a szinkronizáció, ekkor a 9. méréshez tartozó útmutatóban leírt szinkronizációs algoritmus fut a mótókon. Minden egyes mót és a bázisállomás is az 1-es számmal jelölt móthoz szinkronizálódik, így az 1-es számú móton a szinkronizáció nem állítható, hiszen az a szinkronizációs referencia. Mint láttuk, a mintavételezés szinkronizálása az érkezési idők egymáshoz viszonyított pozícióinak meghatározása miatt fontos, ezért a K1 *ON* állásban legyen, kivéve, amikor a szinkronizátlanság hatását vizsgáljuk.

OFF állásban nincs szinkronizáció.

K4: az AD-átalakítás forrását választhatjuk ki.

OFF állásban a szenzorkártya Line-In bemenetét mintavételezi.

ON állásban a mikrofon jelét mintavételezi a szenzor. Mivel mérés során akusztikus jeleket mérünk, így *ON* állásba kell kapcsolni. Mérés során az MK2-vel jelölt mikrofon jelét használjuk.

A hálózat működését alapvetően az 1-es számú mót vezérli. A mintavételezett hangjeleket tartalmazó rádiós csomagokat ugyanis időosztásos hálózati működéssel továbbítják a mótók a bázisállomás felé. Ez az időosztásos működés periodikus, és olyan hálózati periódusokból áll, melyek során minden mót adott sorrendben továbbítja az addig összegyűjtött új adatokat. Egy-egy hálózati periódus elejét az 1-es számú mót rádiós üzenete jelzi, és ahhoz szinkronizálódik a többi mót, illetve az határozza meg mikor küldhetik a következő adatsomagot. A hálózat működéséhez az 1-es mót bekapcsolása mindenképpen szükséges.

Bázisállomás:

K1:

ON állásban be van kapcsolva a szinkronizáció, ekkor a 9. méréshez tartozó útmutatóban leírt szinkronizációs algoritmus fut a bázisállomáson, és a PC felé történő adattovábbítása szinkronizálódik az 1-es számú szenzor mintavételezéséhez. Ez azért szükséges, mert ha gyorsabban vagy lassabban történne az adatok továbbítása, mint ahogyan azok a szenzorhálózat felől rendelkezésre állnak, akkor vagy elfogyna (alulcsordulna) egy idő után a továbbítandó adat, vagy lassabb továbbítás esetén felhalmozódna (túlcsoordulna).

OFF állásban nincs szinkronizáció.

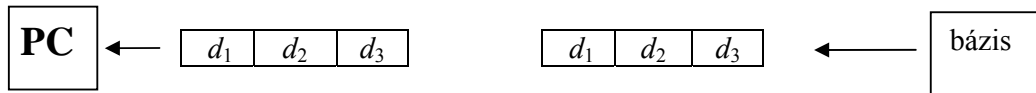
Ebben a mérésben a K1 kapcsolót *ON* állásban kell tartani.

SW2 / SW3:

A gombokat megnyomva leállíthatjuk / elindíthatjuk a bázisállomás soros porton történő adattovábbítását. Normál működés során nem kell használni.

Amennyiben rendellenes, nem várt működést tapasztalunk, a mótokon található reset gomb megnyomásával újraindítható az adott mót.

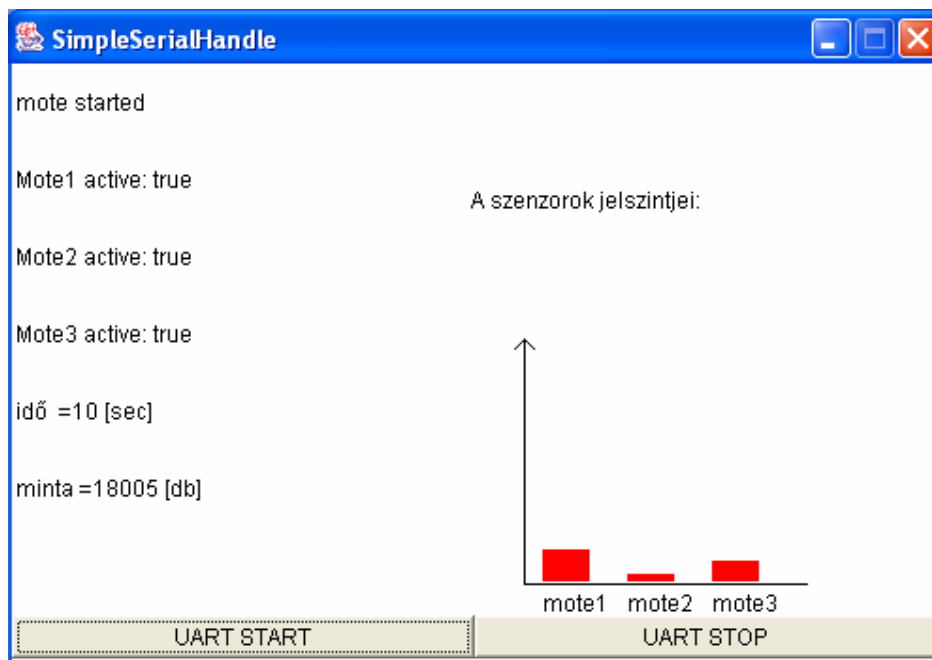
A bázisállomás a következő formátumban továbbítja az adatokat soros porton keresztül:

10. ábra. A PC és bázisállomás közötti kommunikáció

A bázisállomás a szenzor mótók 1.8 kHz-es mintavételi frekvenciájával megegyező ütemben 3 bytes adatokból álló csomagokat továbbít soros porton a PC felé. Az első d_1 byte az 1-es, a d_2 byte a kettes a d_3 byte a harmas mót aktuális hangmintáját tartalmazza. Amennyiben nem érkezik meg időben egy adott szenzortól az adat, a bázisállomás nullákat továbbít az adat helyett. Ez történhet például rádiós csomagok sérülésekor.

A soros porton érkező adatok tárolásához a SimpleCollect nevű program használható. Ennek kezelői felülete a 11. ábrán látható. Mielőtt elindítjuk a programot, csatlakoztassuk a bázisállomást a PC-hez soros porton, majd kapcsoljuk be a mótot. A program indítás után leállítja a bázisállomáson az adatküldést, ezt az UART START gomb megnyomásával indíthatjuk el ismét, amint minden készen áll a mérésre. Az UART STOP gombbal leállítjuk a kommunikációt és kilépünk a programból. A program megjeleníti az egyes szenzorokhoz tartozó jelszinteket, illetve hogy „aktív”-e a mót, tehát érkezett-e tőle adat. Ezen funkció segítségével a mérés kezdetén lehetőség nyílik annak ellenőrzésére, hogy működőképes-e a rendszer.

11. ábra. Adatok mentését végző program

A program a beérkezett adatokat két file-ba menti. Az egyik file a programot tartalmazó könyvtár [motedata] könyvtárban található mic.dat file, melyben mindig a legutóbbi adatsorozat érhető el. A [motedata/Backups] könyvtárban minden mérés eredményét megtalálhatjuk mic_dátum.dat formátumban. Ez fontos lehet, ha esetleg véletlenül újra elindítjuk a programot, mielőtt befejeztük volna a file feldolgozását (ekkor ui. felülíródik a régi file), illetve érdemes az adott méréshez tartozó file-okat elmenteni, így jegyzőkönyv írásakor ezek alapján reprodukálhatóak az eredmények. Mindkét file-ban az egymás után érkező adatok a következő formátumban találhatók meg a file-ban:

d_1, d_2, d_3

d_1, d_2, d_3

d_1, d_2, d_3

d_1, d_2, d_3

...

ahol az adott d_i értékek az adott pillanatban az i -edik mót által küldött értéket jelöli. Ezek időben összetartozó adatok.

Összefoglalva a lokalizáció során elvégzendő feladatok:

1. Indítsuk el az adatgyűjtést a PC-n.
2. Állítsuk elő a megfelelő gerjesztőjelet MATLAB-ban és sugározzuk ki a PC-hez csatolt hangszóró segítségével.
3. Amint megtörtént a hangminta lejátszása, állítsuk le az adatgyűjtést. Ezen műveleteket viszonylag gyorsan egymás után kell végezni, nehogy túl sok minta keletkezzen, ez ugyanis az adatfeldolgozás idejét nagyban befolyásolja.
4. Olvassuk be MATLAB-ban az adatfile-ba mentett információkat. Érdemes minden mérés során megjeleníteni az időfüggvényeket, hogy ki tudjunk szűrni bizonyos hibákat (pl. túl sok csomag veszett el...).
5. Amennyiben túl hosszú a regisztrátum, válasszuk ki a hasznos részt, vagy végezzünk új mérést.
6. Végezzük el a mért jel interpolációját a megadott módszer segítségével. A gerjesztőjel előállításakor mindenképpen olyan mintavételi frekvenciát kell használni, hogy az egész számú többszöröse legyen a mótók mintavételi frekvenciájának, hiszen csak így lehet egész arányú interpolációval a mintavételezett jelet azonos mintavételi frekvenciára interpolálni. A mért és a kiadott jel összehasonlítása csak megegyező mintavételi frekvencián lehetséges. Például jó választás lehet a 36 kHz-es mintavételi frekvencia a hangkártya esetén, mert egy 20-szoros interpolációval a mótók 1800 Hz-es mintavételi frekvenciával gyűjtött adatsorozata egyszerűen felinterpolálható 36 kHz-re.
7. Végezzük el a korrelációs számítást: minden egyes mót által továbbított regisztrátum és a kiadott chirp jel keresztkorrelációját kell számítani.
8. Keressük meg a korrelációs függvényben található első csúcsok pozícióját, és mótpáronként határozzuk meg a csúcsok távolságának különbségét, tehát az érkezési idők különbségeit (TDOA).
9. A TDOA alapján számítsuk ki a mótók forrástól vett távolságának különbségét.
10. A távolságkülönbségek alapján végezzük el a forrás geometriai helyének meghatározását valamelyik ismert módszer segítségével.

A sikeres mérés érdekében a felkészülés során érdemes a következő MATLAB-ban végzendő feladatokkal gyakorlatban is megismerkedni: megadott formátumú file beolvasása (pl. fopen/fscanf/fclose/load műveletek), chirp jel generálása (chirp parancs), mótók

adatainak tömbös kezelése, változóstruktúrák megtervezése, interpoláció áttekintése (csatolt file), eredmények megjelenítése (*figure/subplot/plot...*), korrelációs számítás (*xcorr*).

Mérési feladatok

1. Lokalizáció

1.1. Helyezzük üzembe a mérőrendszert: csatlakoztassuk a PC-hez a bázisállomást soros porton keresztül. Kapcsoljuk be a mótókat: mind a szenzorokat, mind a bázisállomást. Amennyiben a bázisállomáshoz bekapcsolás után csatlakoztattuk a PC-t, akkor reseteljük a bázisállomást. A PC-s monitorozó program elindításával ellenőrizzük, hogy működik-e a rendszer (pl. a mikrofonok megfűjásakor nő-e a jelszint a kijelzőn).

A mérés során elvégzett feladatokat érdemes minél inkább automatizáltra elkészíteni, hogy ne kelljen például minden mótó esetén elvégezni ugyanazokat a műveleteket. Emiatt célszerű az egyes mótókhoz tartozó eredményeket úgy tárolni, hogy akár számmal is hivatkozassunk rá, például mátrixban, vagy ún. cell típusú tömbökben. A végrehajtott műveleteket is érdemes mindenképpen egy script file-ba (.m file) írni, hogy ne kelljen minden kísérlet alkalmával újra végrehajtani egyesével a parancsokat.

1.2. Generáljuk le a megfelelő chirp jelet. Adjuk ki a hangszóróra. Ügyeljünk a megfelelő mintavételi frekvencia megválasztására. A kiadott jelel a mótók segítségével készítsünk felvételt.

1.3. Végezzük el MATLAB-ban egy mérési eredményt tartalmazó file beolvasását. Jelenítsük meg a mérési eredményeket. Távolítsuk el a DC komponenst (vonjuk ki a jel átlagát), mert a DC jel csak az unipoláris AD-átalakítás miatt keletkezik. Amennyiben túl hosszú a regisztrátum, távolítsuk el a szükségtelen részeket. Állítsunk be a hangszórón megfelelő hangerőt, hogy megfelelően detektálható legyen a jel.

1.4. Végezzük el a hangminta interpolálását úgy, hogy mintavételi frekvenciája megegyezzen a kiadott jel mintavételi frekvenciájával. Vizsgáljuk meg az interpolált függvényt.

1.5. Számítsuk ki a kiadott chirp jel és az érzékelt jel keresztkorrelációs függvényét minden mótra (használjuk az `xcorr` függvényt). Jelenítsük meg a korrelációs függvényeket. Vizsgáljuk meg a csúcsok alakját. Milyen széles egy maximumhoz tartozó hullám? Hasonlítsuk össze a várt szélességgel (lásd: gerjesztőjel megválasztására vonatkozó fejezet). Végezzünk több mérést is különböző pozíciókban, és vizsgáljuk meg a jellemző korrelációs függvényeket.

1.6. MATLAB-ban keressük meg a korrelációs függvényben a minta érkezési idejét jelző csúcsot. Először egyszerű maximumkeresést alkalmazunk (MATLAB `max` függvény). Amennyiben az egyszerű maximumkeresés nem jár eredménnyel, valósítsuk meg azt a csúcskereső algoritmust, mely a korrelációs függvényben megkeresi az első csúcsot (6. ábra). Végezzük el a számítást az összes szenzorra. Ellenőrizzük az algoritmust több mérés esetén, és szemrevételezéssel vizsgáljuk meg, valóban megtalálta-e a megfelelő csúcsot.

1.7. Számítsuk ki a megtalált csúcsok közötti távolságokat minden mótpárra. Az időkülönbségekből számítsuk ki a távolságkülönbségeket.

1.8. Végezzünk egyszerű mérést az eredmények ellenőrzésére. Tegyük a hangszóróval egyvonalba a mótókat, és ellenőrizzük minden mótpárra, hogy működik-e a távolságmérés! Mik lehetnek a hiba okai (pl. mennyire teljesül a síklokalizációs és pontforrás feltételezés)? Helyezzük fokozatosan közelebb/távolabb a mótókat (pl. 5 cm-enként) és mérjük meg a távolságokat. Adott pozícióban végezzünk több mérést is. Mennyire ingadoznak az egy elrendezéshez tartozó mérési eredmények?

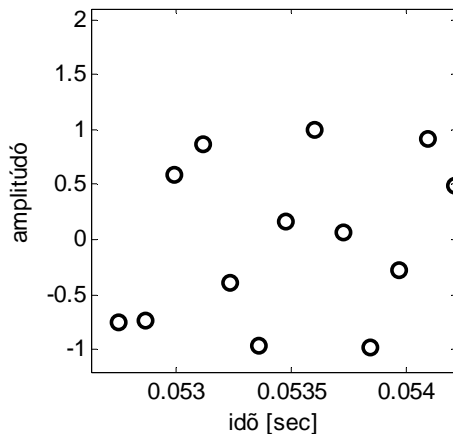
- 1.9.** Végezzünk mérést a szinkronizáció hatásának vizsgálatára. Ehhez használjunk két módot, és kapcsoljuk ki a szinkronizációt. Adott mérési elrendezés esetén ismételjük meg többször a mérést, és vizsgáljuk, hogy hogyan változik a mért távolság.
- 1.10.** *Kiegészítő mérés: Számítsuk ki a korrelációs függvényt konvolúció illetve DFT segítségével is, és végezzük el így is a távolságmérést.*
- 1.11.** Egy, a mérésvezető által megadott egyszerű elrendezés esetén mérjük meg a beesési szöget két mód esetén.
- 1.12.** Végezzük el a mérést három mód esetén, és a rendelkezésre álló MATLAB függvények segítségével határozzuk meg a forrás pozícióját.
- 1.13.** Végezzük el a méréseket interpoláció nélkül, illetve kisebb/nagyobb arányú interpoláció esetén. Mekkora az interpoláció nélkül végzett mérés felbontása?

Függelék

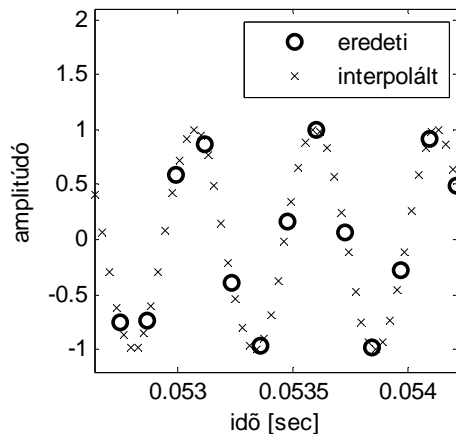
Interpoláció bemutatása

A gyakorlatban több olyan probléma is felmerül, amikor egy adott mintavételi frekvenciával mért regisztrátumot más mintavételi frekvenciával szeretnénk feldolgozni, más mintavételi frekvenciának megfelelően szeretnénk megjeleníteni. Ez történhet például különböző sebességgel működő hangrögzítő és -lejátszó eszközöknél, szükség lehet a mintavételi frekvencia növelésére az időtartománybeli jel pontosabb vizsgálatához is. Ez utóbbi fontos lehet, ha vizuálisan szeretnénk megvizsgálni egy jelet, ekkor ugyanis a mintavételi frekvenciához közel eső jelek már nehezen vizsgálhatóak.

Tekintsük például a 12. ábrát. Látható hogy a 12.a. ábrán igen nehezen határozható meg, hogy egy szinuszos jelről van szó annak ellenére, hogy a mintavételi tételt betartottuk, mivel egy periódusból több, mint két mintát vettünk. Ezzel szemben a 12.b. ábrán négyszeres interpoláció után a jel alakja már jobban kivehető, nagyobb arányú interpolációnál természetesen még nagyobb javulást várhatunk. Ez hasznos lehet akkor is, ha a jel valamilyen időtartománybeli paraméterét szeretnénk minél pontosabban meghatározni. Példa lehet erre egy egyszerű nullátmenet vagy maximumhely vizsgálata, ahol a megnövelt mintavételi frekvenciának köszönhetően pontosabban be lehet határolni a nullátmenet vagy a maximum helyét; erre az ábra szintén jó példa lehet.

12.a. ábra

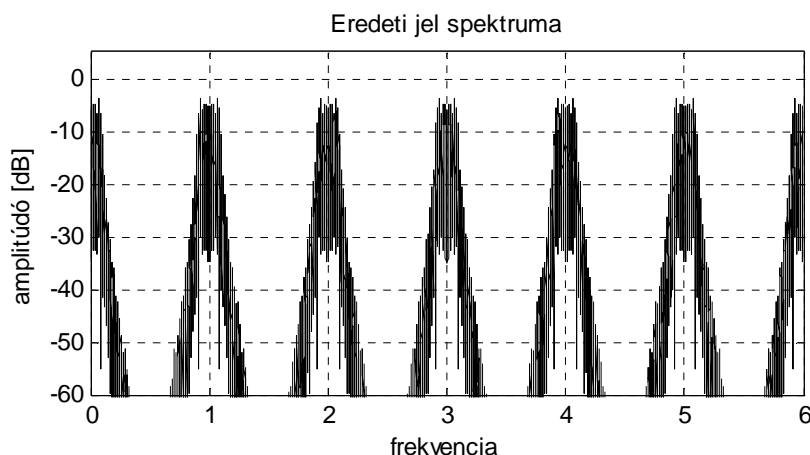
12.b. ábra

12. ábra. Eredeti mintavételi frekvencián és a mintavételi frekvencia négyszeresére növelésével (interpolálásával) megjelenített jel

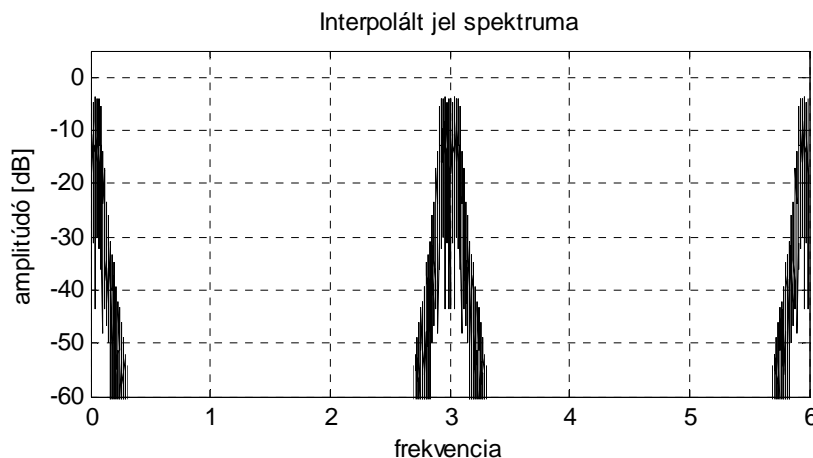
A következőkben arra az esetre térünk ki, amikor az eredeti mintavételi frekvenciának egész számú többszörösére kell növelni a mintavételi frekvenciát. Amennyiben betartottuk a mintavételi tételt elméletileg ennek nincsen akadálya, hiszen ekkor a mintavételezett jeltől akár a folytonos jel is előállítható.

Az algoritmus megismerése előtt tekintsük a 13. és 14. ábrát, melyeken egy egységnyi mintavételi frekvenciával mintavételezett jel és ugyanazon, de háromszoros mintavételi

frekvenciával mintavételezett jel spektruma látható. Mivel a mintavételi frekvencia rendre $f_s = 1$ és $f'_s = 3$, így az alapsávi spektrum is ennek megfelelően ismétlődik a mintavételezés miatt (természetesen az ismétlődés $(-\infty, \infty)$ tartományban fennáll, az ábrákon csupán egy szeletet ragadtunk ki). A háromszoros mintavételi frekvenciával mintavételezett jel úgy is felfogható, mintha az egyszeres mintavételi frekvenciával mintavételezett jel mintavételi frekvenciáját háromszorosára interpoláltuk volna. Az interpoláció célja tehát látható: valahogyan el kell távolítani a spektrumból azokat a részeket, melyek nem szükségesek a magasabb mintavételi frekvencia esetén. Példánkban (13. és 14. ábra) ez az 1, 2, 4, 5... frekvencia körüli megismételt alapsávi spektrum eltávolítását jelenti.

13. ábra. Eredeti (interpolálandó) jel spektruma. Mintavételi frekvencia=1, tehát $f_s=1$

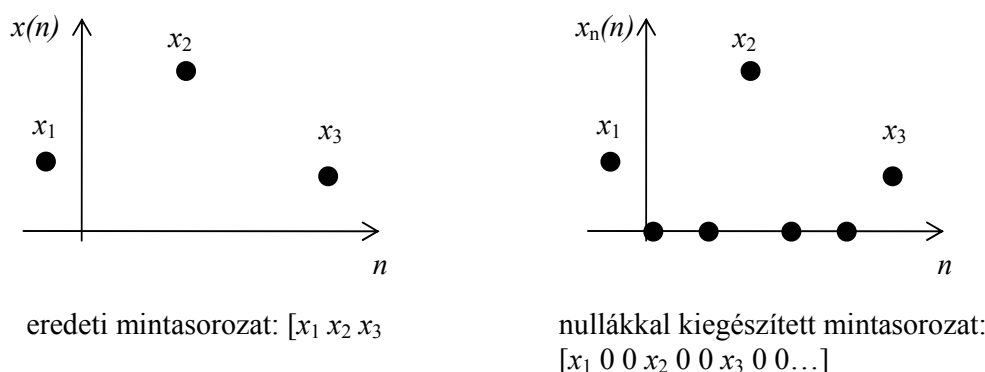
14. ábra. Interpolált jel spektruma. Új mintavételi frekvencia=3, tehát $f'_s=3$

A fent vázolt feladat megoldására például a következő, két lépésből álló algoritmus használható, mely viszonylag egyszerű eszközökkel megvalósítható. (természetesen többféle módszer is létezik)

1. lépés

Tekintsünk egy N_i -szeres interpolációt, tehát legyen az új mintavételi frekvencia N_i -szerese az eredetinek: $f'_s = N_i f_s$. Állítsunk elő egy olyan jelet, melynek mintavételi frekvenciája legyen f'_s és úgy kapjuk meg, hogy az eredeti f_s mintavételi frekvenciával mintavételezett jel mintái

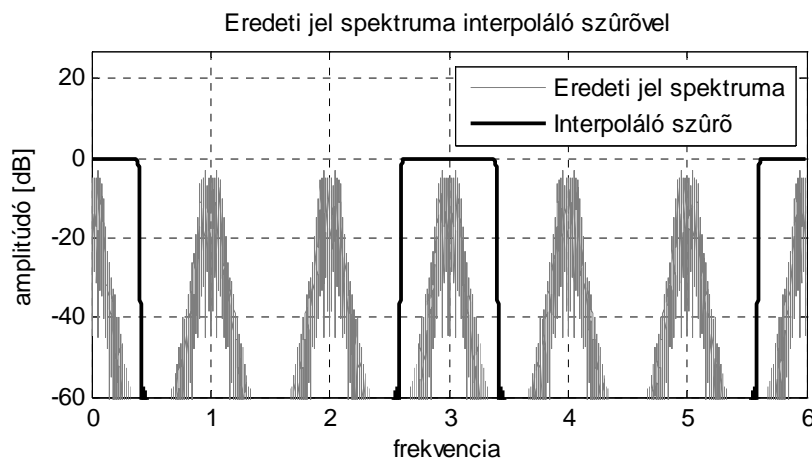
közzé (N_t-1) darab nullát szúrunk be. Ezt szemlélteti a 15. ábra. Ekkor maga a jel időfüggvénye megegyezik az eredeti f_s mintavételi frekvenciával mintavételezett jel időfüggvényével, hiszen a mintavételi pontok között a függvény egyébként is nulla volt. Mindez azért van, mert a mintavételezés megfelel Dirac-delta sorozattal való szorzásnak (modulációnak), és a Dirac-delta függvény csupán egy pontban, a mintavételi pontokban nem nulla. A mintavételi pontok között tehát nullákat kapunk. Mindez azt jelenti, hogy a nullákkal kiegészített jel spektruma is megegyezik az eredeti jel spektrumával, mely a 13. ábrán látható.

15. ábra. Nullákkal kiegészített jel

2. lépés

Második lépésként eltávolítjuk a nem szükséges részeket a spektrumból. Ennek szemléltetése látható a 16. ábrán.

16. ábra. Interpoláló szűrő karakterisztikája az interpolálandó jellel együtt; $f_s=1$, $f'_s=3$

Szűrővel láthatjuk a nullákkal kiegészített jel spektrumát, mely, mint már beláttuk, megegyezik az eredeti mintavételi frekvenciájú jel 13. ábrán látható spektrumképeivel, viszont a mintavételi frekvencia immár f'_s , mely a példában $f'_s = 3$. A nemkívánatos komponensek eltávolítása a spektrumból egy aluláteresztő szűrő segítségével lehetséges. A szűrőt úgy kell megtervezni, hogy az eredeti f_s mintavételi frekvencia fele alatti komponenseket meghagyja, a magasabb frekvencián található komponenseket kiszűrje. Ez a szűrő a 16. ábrán vastag fekete vonallal látható. Megállapíthatjuk, hogy a szűrő eltávolítja az 1, 2, 4, 5... frekvenciák körül ismétlődő alapsávi spektrumokat, de a 0, 3, 6... frekvenciák körül ismétlődő alapsávi

spektrumokat megtartja. Ezzel már el is jutottunk a megkívánt spektrumképhez, mely a 14. ábrán látható.

Felmerülhet a kérdés, hogy miért ismétlődik az interpoláló szűrő karakterisztikája f_s frekvenciánként. Ennek oka, hogy a mintavételezett rendszerekben a mintavételezett jel spektruma mintavételi frekvenciánként ismétlődik. A digitális szűrő pedig valójában csupán egy mintasorozat, mellyel konvolváljuk a szürendő jelet. A mintasorozat pedig a szűrő impulzusválasza. Kissé más megközelítésből vizsgálva a problémát: egy f_s mintavételi frekvenciával mintavételezett jelet szűrve, a szűrt jel szintén f_s mintavételi frekvenciával áll rendelkezésre, tehát ennek spektruma is f_s -enként kell, hogy ismétlődjön. Mivel a szűrt jel az eredeti jel spektrumának és a szűrő átviteli karakterisztikájának szorzata, így a szűrt jel spektruma csak akkor ismétlődhet f_s -enként, ha a szűrő átviteli karakterisztikája is f_s -enként ismétlődik.

A szűrés megvalósításával kapcsolatban érdemes megemlíteni, hogy ideális esetben az f_s alatti részen az interpoláló szűrő átvitele egységnyi lenne, a felette lévő részben pedig nulla. A valóságban természetesen ilyen szűrő nem létezik, figyelembe kell venni, hogy a szűrő meredeksége nem lehet végtelen. Emiatt a szűrő törésponti frekvenciáját (ahol az átviteli karakterisztika elkezdi csökkenni) kissé f_s alá kell tervezni, tehát a szűrő befolyásolja az alapsávi eredeti spektrumot. Másrészt el kell fogadni, hogy a szűrő elnyomása f_s felett sem végtelen, tehát f_s felett is tartalmazni fog az interpolált jel spektruma az interpolálandó jelből származó komponenseket. Ez mind csökkenti az interpoláció minőségét, de megfelelő szűrő használatával ezen hibák elhanyagolhatóvá tehetőek.

A MATLAB-ban a szűrők tervezésére többféle módszer áll rendelkezésre. IIR szűrők tervezéséhez használható például a `butter`, `cheby1`, `cheby2`, `ellip...` függvény, FIR szűrők tervezéséhez használhatjuk a `firpm` (7.0-nál korábbi verziókban `remez`), `fir1`, `fir2`, `firls...` függvények. A használatukkal kapcsolatos ismeretek megtekinthetők a MATLAB help segítségével. A megtervezett szűrővel való szűrés egyszerűen elvégezhető a MATLAB `filter` parancsa segítségével. Itt fontos lehet, hogy FIR szűrők esetén a szűrő átviteli függvényének nevezője konstans egy, a `filter` parancs számára szükséges átviteli függvény nevező helyére 1-es írandó. A megtervezett szűrő átviteli karakterisztikájának ellenőrzésére használhatjuk a `freqz` parancsot.

A mérés során rendelkezésre áll egy kész függvény, mely segít az interpoláció végrehajtásában:

`interpolate` függvény használata:

Tekintsük a következő példát: egy x vektorban található adatok interpolációját szeretnénk elvégezni, a kívánt új mintavételi frekvencia az eredeti mintavételi frekvencia 20-szorosa. Ekkor a következő függvényhívással végezhető el az interpoláció:

```
y = interpolate(x,20); %y az interpolált értékeket tartalmazza.
```

Az interpolálást végző függvény kódja:

```
function interpDat = interpolate(datToInterp,intRat)
%interpDat = interpolate(datToInterp,intRat)
%A függvény a datToInterp paraméterként megadott jel interpolációját végzi el.
%Az interpoláció aránya az intRat paraméterrel adható meg.
datToInterp=datToInterp(:)'; %sorvektorra alakítás
interpDat = [datToInterp;zeros(intRat-1,length(datToInterp))];
interpDat = interpDat(:)'; %kiegészítés nullákkal (első sorral együtt)
[intfb,intfa] = butter(6,0.8/intRat); %interpoláló szűrő tervezése
interpDat = filter(intfb,intfa,interpDat)*intRat; %szűrés
```